

Varhaiskasvatuksen kehittämisen ja tutkimuksen painopistealueet

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:19

Varhaiskasvatuksen kehittämisen ja tutkimuksen painopistealueet

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2015:19

Opetus- ja kulttuuriministeriö • 2015

Undervisnings- och kulturministeriet • 2015

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto /
Avdelningen för allmänbildande utbildning och småbarnspedagogik
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
www.minedu.fi/julkaisut

Taitto / Ombrytning: Teija Metsänperä, Valtioneuvoston hallintoyksikkö
Kansikuvat / Pärmbilder: www.Rodeo.fi ja Lahden muotoiluistituutti
Kuvat / Bilder: s 8 ja s.12: Rodeo; s. 14: Lahden muotoiluistituutti

ISBN 978-952-263-367-5 (PDF)
ISSN-L 1799-0343
ISSN 1799-0351 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja / Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2015:19

Tiivistelmä

Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan toiminta perustuu 28 päivänä joulukuuta 2012 annettuun valtioneuvoston asetukseen varhaiskasvatuksen neuvottelukunnasta (1032/2012). Asetuksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä toimii varhaiskasvatuksen neuvottelukunta, jonka tavoitteena on tukea ja edistää varhaiskasvatuksen laaja-alaista kehittämistä.

Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan jäsenet ovat hallinnon, tutkimuksen, koulutuksen, järjestöjen ja kuntakentän edustajia. Neuvottelukunta on laatinut varhaiskasvatuksen kehittämisen ja tutkimuksen painopistealueet, joiden tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen laatua ja linjata pitkän aikavälin kehittämisen ja tutkimuksen suuntaviivoja. Kehittämisen ja tutkimuksen painopistealueet on ryhmitelty viideksi teemakokonaisuudeksi: laatu, henkilöstön osaaminen, pedagogiikka, ohjaus ja palvelujärjestelmä sekä tutkimus. Kunkin teeman osalta on kirjattu visio, perustelut sekä toimenpide-ehdotukset.

Sammandrag

Verksamheten inom delegationen för småbarnsfostran grundar sig på statsrådets förordning om delegationen för småbarnsfostran (1032/2012) som utfärdades 28 december 2012. Enligt förordningen finns i samband med undervisnings- och kulturministeriet en delegation för småbarnsfostran vars mål är att stödja och främja en övergripande utveckling av småbarnsfostran.

Medlemmarna i delegationen för småbarnsfostran är representanter för förvaltningen, forskningen, utbildningen, organisationerna och det kommunala fältet. Delegationen har gjort upp insatsområden för utvecklandet av och forskning inom småbarnspedagogik. Målet är att främja kvaliteten inom småbarnspedagogiken och att dra upp riktlinjer för utveckling och forskning på lång sikt. Insatsområden för utveckling och forskning har delats upp i fem temahelheter: kvalitet, personalkompetens, pedagogik, styrning och servicesystemet samt forskning. För varje temaområde har man skrivit in en vision, motiveringar samt förslag till åtgärder.

Saatteeksi

Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan toiminta perustuu 28 päivänä joulukuuta 2012 annettuun valtioneuvoston asetukseen varhaiskasvatuksen neuvottelukunnasta (1032/2012). Asetuksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä toimii varhaiskasvatuksen neuvottelukunta, jonka tavoitteena on tukea ja edistää varhaiskasvatuksen laaja-alaista kehittämistä.

Asetuksen mukaan neuvottelukunnan tehtävänä on 1) edistää, vahvistaa ja yhteen sovittaa yhteistyötä eri hallinnonalojen, järjestöjen, tutkimus- ja koulutuslaitosten, kuntien ja muiden tahojen kanssa, 2) seurata ja arvioida kansallista ja kansainvälistä kehitystä varhaiskasvatuksessa ja tehdä ehdotuksia varhaiskasvatuksen pitkäjänteiseksi kehittämiseksi, 3) toimia varhaiskasvatuksen aseman vahvistajana yhteiskunnassa ja 4) suorittaa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämät muut tehtävät neuvottelukunnan tavoitteiden mukaisesti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan toimikaudelle 23.1.2013–21.1.2016. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunta koostuu hallinnon, tutkimuksen, koulutuksen, järjestöjen ja kuntakentän edustajista (Liite 1).

Toimikautensa aikana neuvottelukunta on työstänyt seuraavat varhaiskasvatuksen kehittämisen ja tutkimuksen painopistealueet. Painopistealueiden tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen laatua ja linjata pitkän aikavälin kehittämisen ja tutkimuksen suuntaviivoja. Neuvottelukunta on jaotellut kehittämisen ja tutkimuksen painopistealueet viideksi teemakokonaisuudeksi: laatu, henkilöstön osaaminen, pedagogiikka, ohjaus ja palvelujärjestelmä sekä tutkimus. Kunkin teeman osalta on kirjattu visio, perustelut sekä toimenpide-ehdotukset. Toimenpide-ehdotusten osalta on myös esitetty vastuutaho.

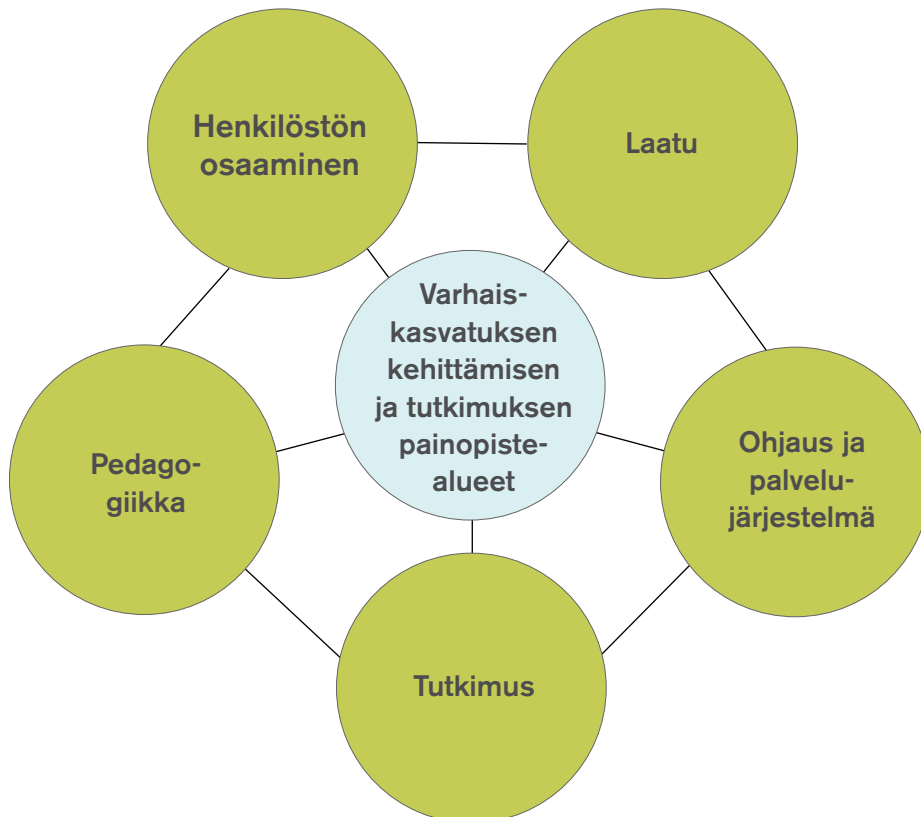
Laadukas varhaiskasvatus on todettu monissa tutkimuksissa vaikuttavaksi sekä kustannustehokkaaksi edistää lasten hyvinvointia ja oppimista. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunta toivoo, että näillä kehittämisen ja tutkimuksen linjauksilla innostetaan varhaiskasvatuksen kaikki toimijatahot yhteiseen ponnistukseen entistä laadukkaamman varhaiskasvatuksen saavuttamiseksi.

Sisältö

<u>Tiivistelmä</u>	3
<u>Sammandrag</u>	4
<u>Saatteeksi</u>	5
<u>Varhaiskasvatuksen kehittämisen ja tutkimuksen painopistealueet</u>	7
<u>Varhaiskasvatuksen laatu</u>	8
<u>Varhaiskasvatuksen henkilöstön osaaminen</u>	10
<u>Varhaiskasvatuksen pedagogiikka</u>	12
<u>Varhaiskasvatuksen ohjaus ja palvelujärjestelmä</u>	14
<u>Varhaiskasvatuksen tutkimus</u>	16
<u>Liitteet</u>	18
Liite 1. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan jäsenet kevätkaudella 2015	18

Varhaiskasvatuksen kehittämisen ja tutkimuksen painopistealueet

Neuvottelukunta on jaotellut kehittämisen ja tutkimuksen painopistealueet viideksi teemakokonaisuudeksi: laatu, henkilöstön osaaminen, pedagogiikka, ohjaus ja palvelujärjestelmä sekä tutkimus. Kunkin teeman osalta on kirjattu visio, perustelut sekä toimenpide-ehdotukset.

Varhaiskasvatuksen laatu

Visio

Varhaiskasvatuksen laadun kokonaiskuva on jäsenetty kansallisella tasolla ja sen pohjalta arvioidaan ja seurataan laatua niin valtakunnallisella kuin paikallisellakin tasolla.

Perustelu

Varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen edellyttää laadun kansallista jäsentämistä ja säännöllistä seurantaan sekä tiedontuotannon edistämistä sekä arvioinnin pohjaksi tuotettavan tietovarannon edistämistä.

Tutkimusten mukaan laadukas varhaiskasvatus on vaikuttavaa ja edistää lasten oppimista sekä sosiaalisten taitojen kehittymistä.

Toimenpide-ehdotukset

- Laadun kehittäminen on kaikkien varhaiskasvatuksen toimijatahojen yhteinen tehtävä.
- Toteutetaan varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistaminen. Lainsäädäntö luo edellytykset ja tukee laadun kehittämistä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)
- Uudistetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja huolehditaan perusteiden toimeenpanosta sekä varhaiskasvatuksen käytännön työssä ja henkilöstön peruskoulutuksessa ja ammatillisen osaamisen kehittämisessä. (Opetushallitus, koulutustahot, kunnat ja muut palvelun tuottajat, aluehallintovirastot)
- Varhaiskasvatuksen systemaattista tiedonkeruuta, tilastointia ja indikaattoreita kehitetään. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Tilastokeskus, Opetushallitus)
- Luodaan valtakunnallinen varhaiskasvatuksen laatumalli, jolla jäsennetään laadun kokonaisuus ja sen osatekijät. Tämän pohjalta tehdään suunnitelma laadun seurannasta ja arvioinnista. Arviointia, joka sisältää tai johon kuuluu omavalvonta, toteutetaan suunnitelman mukaisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Tilastokeskus, aluehallintovirastot, kunnat ja muut palvelun tuottajat, tutkimustahot)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön osaaminen

Peruskoulutuksen ja ammatillisen osaamisen kehittäminen

Visio

Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on vahva osaaminen lapsen parhaaksi ja heillä on selkeät toimenkuvat.

Henkilöstön peruskoulutus ja ammatillisen osaamisen kehittäminen vastaavat työelämän ja henkilöstön omiin osaamistarpeisiin.

Työhöntulovaiheen jälkeen rakentuu saumaton koulutuspolku peruskoulutuksesta työuralla tapahtuvaan osaamisen kehittämiseen.

Perustelu

Toimintaympäristön muutos edellyttää varhaiskasvatuksen ammatillisen peruskoulutuksen kehittämistä.

Ammatillisen osaamisen jatkuva ja suunnitelmallinen kehittäminen on välttämätöntä.

Osaamisen kehittämisessä tulee edelleen hyödyntää Koulutusten arviointineuvoston ja korkeakoulujen arviointineuvoston laatimaa varhaiskasvatusalaa koskevaa arviointia (Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa, Arviointi koulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista, 2013).

Suunnitelmallinen ja monitieteinen, tutkimusperustainen täydennyskoulutus on vaikuttavaa.

Toimenpide-ehdotukset

- Selkeytetään varhaiskasvatuksen kussakin tehtävässä tarvittava osaaminen. (Kunnat, palvelun tuottajat)
- Vahvistetaan sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon (lähihoitaja) ja lapsi- ja perhetyön perustutkinto (lastenohjaaja) antamaa varhaiskasvatukseen liittyvää osaamista uudistamalla tutkinnon perusteet. (Opetushallitus, työelämän kolmikantainen edustus)
- Mahdollistetaan tutkinnon ja tutkinnon osien nykyistä joustavampi suorittaminen ja vahvistetaan mahdollisuutta valita tutkintoon osia muista ammatillisista tutkinnoista (tutkinnon muodostumisen mukaisesti) sekä lisäksi lisä- ja täydennyskoulutuksena yksilön tai työelämän tarpeiden mukaisesti. (Opetushallitus, oppilaitokset)
- Hyödynnetään erikoistumiskoulutusten mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa. (Oppilaitokset)
- Lisätään työnantajien tietoisuutta henkilöstön jatkokoulutusmahdollisuuksista. (Oppilaitokset)
- Selkiytetään varhaiskasvatusalan koulutusten määrällisen ja laadullisen ennakkoinnin toteuttamista yhteistyössä Opetushallituksen ennakointiyksikön ja koulutustoimikuntien kanssa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus)
- Luodaan koulutusjatkumo peruskoulutuksesta työuran aikaisen ammatillisen osaamisen ylläpitoon ja kehittämiseen. Ammatillisen osaamisen kehittäminen perustuu osaamiskartoituksiin, joiden avulla tunnistetaan henkilöstön osaaminen ja tarvittavat osaamistarpeet. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Oppilaitokset, kunnat, palvelun tuottajat)
- Osaamisen kehittäminen on tutkimusperustaista.
- Vahvistetaan johtajuutta varhaiskasvatuksessa sekä osaamisen kehittämisen johtamista ja suunnitelmallisuutta. (Kunnat, palvelun tuottajat)
- Kehitetään alueellisia ja paikallisia yhteistyökäytäntöjä ja verkostoja tutkimustiedon juurruttamiseksi käytännön työntekijöille. (Tutkimuslaitokset, oppilaitokset, aluehallintovirastot, kunnat, palvelun tuottajat)
- Tuetaan alalle tulevia uusia työntekijöitä kehittämällä työpaikalla tapahtuvaa oppimista ja käytännön harjoittelujaksoja. Vahvistetaan uusien työntekijöiden perehdyttämistä esimerkiksi mahdollistamalla mentorointi uusille vastavalmistuneille työntekijöille. (Kunnat, palvelun tuottajat, oppilaitokset)
- Henkilöstön koulutuksessa vahvistettavia osaamisalueita ovat muun muassa seuraavat:
 - Pedagoginen osaaminen
 - Varhaiskasvatuksen johtamis- ja esimiestyön osaaminen, pedagogisen työn johtaminen
 - Lapsen ja perheen tuen tarpeiden huomioimiseen ja vastaamiseen liittyvä osaaminen
 - Lasten osallisuus ja toimijuus
 - Kulttuuri- ja sukupuolisensitiivinen osaaminen varhaiskasvatuksessa
 - Liikkuminen
 - Tiedekasvatus
 - Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämiseen liittyvä osaaminen varhaiskasvatuksessa
 - Kansalaisyhteiskuntakehityksen (vrt. aktiivinen ja osallistuva kansalaisuus) edistämiseen liittyvä osaaminen varhaiskasvatuksessa
 - Monialaiseen yhteistyöhön liittyvä osaaminen.

Varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Visio

Varhaiskasvatustoiminta pohjautuu vahvaan pedagogiikkaan, joka on tietoista, suunnitelmallista ja tavoitteellista.

Korkealaatuinen varhaiskasvatus edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista sekä hyvinvointia.

Perustelu

Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja pedagogista toimintakulttuuria tulee kehittää monipuolisesti ja tutkimusperustaisesti.

Pedagogiikassa korostuu varhaiskasvatuksen ominaispiirteenä toimiminen lapsilähtöisesti ja kokonaisvaltaisesti lapselle ominaisten toimintatapojen (leikki, liikkuminen, taiteet, tutkiminen) ja niihin linkittyvien sisällöllisten orientaatioiden kautta. Näiden avulla tuetaan lapsen oppimista, kehittymistä ja hyvinvointia.

Toimenpide-ehdotukset

- Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat pedagogiikkaa. (Opetushallitus)
- Pedagogiikan kehittämistä tuetaan hanke- ja tutkimustyöllä. Hanke- ja tutkimustyön tulosten saatavuutta ja hyödyntämistä arkipäivän toiminnassa vahvistetaan. Kootaan hanketietoa ja edistetään verkostoitumista eri toimijoiden välillä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, kunnat ja muut palvelun tuottajat, yliopistot, ammattikorkeakoulut)
- Pedagogista toimintaa arvioidaan sekä valtakunnallisella että paikallisella tasolla. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Opetushallitus, kunnat ja muut palvelun tuottajat)

Varhaiskasvatuksen ohjaus ja palvelujärjestelmä

Visio

Monimuotoiset palvelut vastaavat lasten ja perheiden tarpeisiin ja asiakasmaksut ovat kohtuullisia.

Varhaiskasvatusta ohjataan ja kehitetään selkeällä ohjausjärjestelmällä, jossa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ominaislaatu.

Perustelu

Selkeällä ohjausjärjestelmällä tuetaan palvelujärjestelmän toimivuutta sekä luodaan edellytyksiä laadukkaaseen varhaiskasvatuksen toteuttamiselle.

Asiakasmaksut eivät muodosta estettä laadukkaisiin varhaiskasvatuspalveluihin osallistumiselle.

Toimenpide-ehdotukset

- Huolehditaan, että varhaiskasvatusta koskevassa lainsäädännössä säädellään ohjausjärjestelmästä ja eri viranomaisten toimivallasta sekä varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö)
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uudistetaan ja niiden roolia ohjausasiakirjana vahvistetaan. (Opetushallitus)
- Informaatio-ohjausta vahvistetaan painottaen etenkin ennakollista ohjausta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, aluehallintovirastot)
- Varhaiskasvatuspalveluja järjestetään monimuotoisesti ottaen huomioon lasten ja perheiden tarpeet. (Kunnat ja muut palvelun tuottajat)
- Huolehditaan varhaiskasvatuspalveluja koskevasta neuvonnasta ja ohjauksesta sekä poikkihallinnollisen yhteistyön rakenteista. (Kunnat ja muut palvelun tuottajat)

Varhaiskasvatuksen tutkimus

Visio

Teoreettisesti korkeatasoista monitieteistä lapsi-, lapsuus- ja varhaiskasvatustutkimusta tehdään niin perustutkimuksen kuin soveltavan tutkimuksen alueella.

Tutkimustietoa on saatavilla ja sitä hyödynnetään varhaiskasvatuksen päätöksenteossa ja toteuttamisessa.

Perustelu

Varhaiskasvatuksen kehittämisen tulee olla tieto- ja tutkimusperustaista (tiedolla johtaminen).

Tutkimustieto on välttämätöntä, jotta kaikille lapsille tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen varhaiskasvatus voisi toteutua.

Tutkimustiedon saatavuutta ja hyödyntämistä tulee tehostaa varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittämisessä, vaikutusten ja seurausten todentamisessa sekä päätöksenteossa.

Tutkimustietoa tarvitaan varhaiskasvatusalan perus- ja täydennyskoulutuksessa, varhaiskasvatuksen käytännön kehittämisessä, seuranta- ja ohjausjärjestelmien kehittämisessä, varhaiskasvatuksen vaikutusten seuraamisessa ja poliittisessa päätöksenteossa.

Toimenpide-ehdotukset

- Tutkimus- ja kehittämisrahoitus edistää varhaiskasvatuksen tutkimusta. (Rahoitustahot)
- Edistetään kansallisen varhaiskasvatuksen laatuun ja vaikuttavuuteen liittyvää tutkimusta. (Yliopistot ja muut tutkimuslaitokset)
- Seurataan valtakunnallisesti varhaiskasvatusta säännöllisesti. Kerätään varhaiskasvatuksen järjestäjien, henkilökunnan, vanhempien/ huoltajien, lasten ja muiden toimijoiden näkemyksiä ja kokemuksia varhaiskasvatuksesta ja sen toteutumisesta. Saatetaan selvitysten, arviointien ja tutkimusten tulokset varhaiskasvatuksen käytännön ja hallinnon, poliittisen päätöksenteon sekä tutkimuksen ja varhaiskasvatuksen koulutuksen käyttöön. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, yliopistot ja muut tutkimuslaitokset)
- Varhaiskasvatukseen liittyvä tiedonkeruu ja tutkimus linkittyvät muuhun lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin seurantaan ja tutkimukseen. (Yliopistot ja muut tutkimuslaitokset)
- Edistetään tutkimus- ja kehittämistiedon verkostoitumista ja koordinaatiota. Luodaan varhaiskasvatuksen tutkimus- ja kehittämistiedon sivusto, joka edistää tutkimustiedon saatavuutta ja hyödyntämistä. (Opetushallitus, yliopistot ja muut tutkimuslaitokset)

Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan jäsenet kevätkaudella 2015

Aki Tornberg, johtaja, opetus- ja kulttuuriministeriö (puheenjohtaja)

Kirsi Alila, opetusneuvos, opetus- ja kulttuuriministeriö (varapuheenjohtaja)

Jäsenet (varajäsen suluissa)

Liisa Holopainen, lakimies, sosiaali- ja terveysministeriö
(Kari Ilmonen, johtaja, sosiaali- ja terveysministeriö)

Jorma Kauppinen, johtaja, Opetushallitus
(Arja-Sisko Holappa, opetusneuvos, Opetushallitus)

Jukka Mäkelä, erityisasiantuntija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
(Päivi Lindberg, kehittämisspäällikkö, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos)

Merja Kivistö, ylitarkastaja, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
(Jyri Ulvinen, ylitarkastaja, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto)

Lasse Lipponen, professori, Helsingin yliopisto
(Maritta Hännikäinen, professori, Jyväskylän yliopisto)

Jari Helminen, Diakonia ammattikorkeakoulu DIAK
(Sari Leppälä, lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu)

Tuija Ojanen, apulaisrehtori, Ammattiopisto Omnia
(Eeva Sahlman, toimialarehtori, Stadia ammattiopisto)

Jarkko Lahtinen, erityisasiantuntija, Suomen Kuntaliitto
(Minna Antila, lakimies, Suomen Kuntaliitto)

Heljä Petäjä, asiantuntija, Kirkkohallitus
(Raija Ojell, asiantuntija, Kirkkohallitus)

Minna Pirttijärvi, sopimustoimitsija, Julkisten- ja hyvinvointialojen liitto JHL
(Riitta Vehovaara, ammattiasian toimitsija, Julkisten- ja hyvinvointialojen liitto JHL)

Marjo Varsa, ammattiasioiden päällikkö, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia
(Tero Ristimäki, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia)

Eva Siitonen, sosiaalipoliittinen asiantuntija, Sosiaali- ja terveysalan ammattijärjestö Tehy ry
(Eila Seppälä-Vessari, toiminnanjohtaja, Suomen lastenhoitoalan liitto SLAL)

Harri Myllynen, järjestösihteeri, Lastentarhanopettajaliitto
(Ritva Semi, erityisasiantuntija, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ)

Päivi Kempainen, varhaiskasvatusjohtaja, Kaarinan kaupunki.

Sihteeri

Tarja Kahiluoto, neuvotteleva virkamies, opetus- ja kulttuuriministeriö

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2015 ilmestyneet

- 1 Liikuntatoimi tilastojen valossa;
Perustilastot vuodelta 2013
- 2 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2016–2019
- 3 Baltic Sea Region Cultural Routes;
Eastern Viking Forum II
- 4 Kansainvälisen opetuksen ja oppimisen
tutkimus TALIS 2013. Tarkastelun kohteena
alakoulun ja toisen asteen oppilaitosten
opettajat ja rehtorit
- 5 Suomalaisen yliopistotutkimuksen tuottavuus
ja vaikuttavuus. Opetus- ja kulttuuriministeriön
profiiliryhmän raportti
- 7 Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyö ja
yhteistyön esteet
- 8 Tulevaisuuden peruskoulu
- 9 Liikuntapalveluiden ulkoistaminen ja palveluiden
turvallisuus; Nykytilanne ja kuntien kokemukset
– Loppuraportti
- 10 Osaamisen kehittämisen poluille. Opetustoimen
henkilöstökoulutuksen haasteet ja tulevaisuus
- 11 Towards a future proof system for higher
education and research in Finland
- 12 Kulttuurin kehittäminen maaseudulla;
Kulttuurihankkeet Manner-Suomen maaseudun
kehittämishjelmassa kaudella 2007–2013
- 13 Vastuullinen ja vaikuttava; Tulokulmia
korkeakoulujen yhteiskunnalliseen
vaikuttavuuteen
- 14 Yhteinen perintömme. Kansallinen
maailmanperintöstrategia 2015–2025
- 16 Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyön
syventäminen. Tiekartta 2015–2017

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-367-5 (PDF)

ISSN-L 1799-0343

ISSN 1799-0351 (PDF)

Helsinki 2015